

Finansdepartementet
Postboks 8008 Dep
0030 Oslo

Oslo, 31. januar 2008

Høringsuttalelse – NOU 2007:17 Individuell pensjonsordning

1. Innledning og generelle konklusjoner

Det vises til Finansdepartementets brev av 19. desember 2007 om høring for Banklovkommisjonens forslag til ny lov om skattefavisert individuell pensjonsordning.

Den norske Aktuarforening (nedenfor kalt Aktuarforeningen) avgir med dette sin uttalelse til denne høringen.

Aktuarforeningen har i sin høringsuttalelse i hovedsak vurdert aktuarielle forhold i lovforslaget, og har knyttet sine kommentarer til den enkelte paragraf.

Aktuarforeningen er positiv til at det åpnes for skattefavisert individuell pensjonssparing, og at reglene gis i egen lov, men oppbyggingen kan diskuteres. Lovforslaget henviser til en rekke andre lover som forsikringsloven, forsikringsavtaleloven og tjenstepensjonslovene, og kan slik sett virke komplisert. Oppbyggingen av kapittel 2 og 3 om individuelle innskuddpensjonsavtaler og individuelle pensjonsforsikringsavtaler kunne med fordel samordnes, og felles bestemmelser kunne trekkes ut i stedet for å oppgis dobbelt.

Flere aktuarielle problemstillinger fanges opp av andre lover, men synes ikke alltid tilstrekkelig reflektert i lovtkastet til individuelle pensjonsavtaler. Dette gjelder for eksempel forsikringslovens regler om at pristariffer kan endres årlig, de ulike overskuddregimene som følger av forsikringsloven og risikoovergang ved flytting. Til dels gis bestemmelser både i lovtkastet og i andre lover, slik som for eksempel regler om kontoføring.

Lovforslaget omhandler regler for eksisterende IPA-avtaler og legger opp til utstrakt mulighet for sammenslåing av pensjonsrettigheter. Aktuarforeningen er enig i intensjonen om at sammenslåing til færre avtaler vil kunne gi bedre totaloversikt for kunden. Samtidig reiser det en rekke problemstillinger som kan vanskeliggjøre gjennomføringen av forslagene, spesielt med hensyn til hvilke tariffer omregningen skal skje på. Med de tette båndene som knytter fripolisene til tjenstepensjonsordninger etter lov om foretakspensjon, ser vi også at det må vurderes nærmere hva som faktisk blir effekten av lovforslaget før det innføres.

Aktuarforeningen savner også en vurdering av hvilke løsninger som er til kundens beste.

Generelt synes enkelte av forslagene i lovutkastet å være for kompliserte, og er heller kostnadsdrivende enn kostnadsbesparende.

2. Kommentarer til kapittel 1 Alminnelige bestemmelser

§1-3 Krav til pensjonsytelser

I første ledd fremgår det at minst 1/3 av samlet innbetaling skal benyttes til oppbygging av alderspensjon. Aktuarforeningen mener bestemmelsen reiser noen problemstillinger. Prisen for forsikringsdekninger som innskuddsfritak, uføre- og etterlattepensjon endres med alder, og man kan komme i en situasjon der prisen og omkostningene for disse forsikringsdekningene utgjør mer enn 2/3 av total innbetaling. Det er uklart hvordan forsikringsytelsene da skal håndteres. Bestemmelsen kan også være vanskelig å kontrollere dersom sparingen og forsikringsdekningene håndteres i ulike systemløsninger, og særlig i de tilfeller der forsikring av innskuddsfritak eller andre forsikringsdekninger tilbys av annen leverandør enn sparingen til alderspensjon.

Aktuarforeningen mener begrepet alderspensjon i kapittel 3 bør presiseres. Tradisjonelt rommer begrepet alderspensjon dekninger både med og uten rett til tilbakebetaling av innbetalte premier ved dødsfall. Lovutkastet forstås slik at det med alderspensjon menes ren alderspensjon uten tilbakebetaling. Aktuarforeningen mener det ville være hensiktsmessig at dette fremkom i lovteksten ved at det etter alderspensjon settes i parentes "(uten rett til tilbakebetaling av premier ved dødsfall)".

Tredje ledd sier at avtalen kan inneholde uførepensjon eller andre uføreytelser. I motivene fremgår at det med andre uføreytelser menes uførepensjon uten fripoliseoppbygging. Aktuarforeningen mener det ville være hensiktsmessig å benytte kjente begreper fra forsikring, og at begrepet andre uføreytelser bør tydeliggjøres. Vi forstår forarbeidene slik at det kun er snakk om pensjoner. Dette begrepet bør derfor benyttes. Og da kan flyttereglene følge forsikringsloven uten problem, og henvisningen til forsikringsavtaleloven kan utgå.

§1-5 Flytterett

Aktuarforeningen forstår begrunnelsen for at flytting skal skje så raskt som mulig. Fristen på én måneds varsel kan imidlertid være for kort i de tilfeller der selskapet det flyttes til skal foreta helsevurdering av kunden. Det kan ta vesentlig lenger tid enn én måned å innhente helseopplysninger. Aktuarforeningen mener det i lovteksten bør tas forbehold om godkjent helsevurdering.

§ 1-6 Institusjonens informasjonsplikt

I annet ledd fremkommer det at "Kontoutskriften vedlegges oppdatert informasjon over utviklingen av alderspensjonskapitalen og pensjonsytelsene under ulike innskudds- og premienivåer og beregningsforutsetninger." Aktuarforeningen tolker dette som et påbud som kan medføre et ganske omfattende merarbeid for individuelle pensjonsavtaler utover det som følger av de generelle årlige kontoutskriftskravene.

Hvis det skal gis en fremskrivning av den aktuelle forsikring, må det tas stilling til en hel rekke parametere dersom illustrasjonen skal bli relevant. Pensjonsytelsene nevnes eksplisitt i paragrafen, og Aktuarforeningen legger derfor til grunn at det skal oppgis forsikringssummer i tillegg til premiereserver. Dette er en ytterligere komplisering siden nye forsikringsavtaler i stor grad vil være produkter der forsikringssum verken er garantert eller i det hele tatt beregnet/registrert slik som har vært vanlig til for tidligere produkter.

Det bør derfor være en forutsetning at informasjonen tilpasses det som vil bli offentliggjort i de pensjonsportalene det arbeides med i Norsk Pensjon og hos NAV.

3. Kommentarer til kapittel 2 Individuelle innskuddspensjonsavtaler

§ 2-2 Krav til innskuddspensjonsavtalen

Av første ledd fremgår det at avtalen skal inneholde en innskuddsplan over hvilke innskudd kunden skal foreta til alderspensjon og til eventuelle andre tilknyttede forsikringer. Aktuarforeningen mener at en innskuddsplan vanskelig lar seg forene med det faktum at premien for risikoytelser endres ved økt alder, samt forsikringslovens bestemmelser om at tariffen og gebyrer kan endres årlig. Å oppgi en innskuddsplan som med stor sannsynlighet vil bli endret, kan være villedende for kunden.

En forbedring kunne kanskje vært om leddet fikk følgende ordlyd:

”Avtalen skal inneholde en innskuddsplan som fastsetter hvilke innskudd kunden skal foreta til oppbygging av alderspensjonskapitalen og i tilfelle størrelsen på innskuddsfritak og andre særskilte forsikringer.”

Likevel vil det være en problemstilling at den delen som går til alderspensjon, må nedjusteres ettersom premien for risikoytelser øker, dersom kunden for eksempel ønsker å holde seg til en fast innbetaling på kr 15.000 årlig. Vi vil i den sammenheng vise til forslaget som fremkommer i Ot. prp. nr. 24 (2007-2008) Om lov om endring i innskuddspensjonsloven, forsikringsformidlingsloven, forsikringsloven mv., som går ut på at det for selvstendig næringsdrivende etc. skal gis skattefradrag for innbetaling til risikoytelser *ut over* den maksimale innskuddssatsen som ellers gjelder.

§2-2 første ledd innebærer også at institusjonen skal gi representative eksempler på ulike innskuddsnivåer og antatt alderspensjonskapital ved nådd pensjonsalder. Aktuarforeningen er skeptisk til å lovfeste bestemmelser om å gi slike illustrasjoner, og hvorfor det eventuelt skulle gjøres i denne loven og ikke som et mer generelt krav i forsikringsloven. Institusjonene har en del klagesaker på prognoser gitt i forbindelse med salg av spareprodukter. Kunden kan oppfatte prognosen som en garanti for hva som skal utbetales, og vil klage dersom faktiske utbetalinger blir lavere enn prognosen. Som nevnt tidligere bør det derfor være en forutsetning at informasjonen tilpasses det som vil bli offentliggjort i de pensjonsportalene det arbeides med i Norsk Pensjon og NAV.

Det er uklart hva som ligger i begrepet representative eksempler og om dette er knyttet til enkeltavtaler. En rekke faktorer vil påvirke hva som kommer til utbetaling ved pensjonsalder, og kan ikke forutsees på salgstidspunktet slik som:

- sammensetningen av alderspensjon og risikodekninger
- utvikling av pristariffer vil være vanskelig å forutse nå som tariffen kan endres årlig
- avkastningsnivå fremover, og avsetning til tilleggsavsetninger
- pris for rentegaranti (hvis det er rentegaranti)
- i hvilken grad selskapet vil avsette til risikoutjevningfond (annet risikooverskudd vil gå som overskudd til kunden)

For øvrig vises det til kommentarene om opplysningsplikt knyttet til § 1-6.

§ 2-2 annet ledd gir kunden mulighet til å variere innskuddene innenfor et intervall på +/- 25 % uten å endre innskuddplanen. Aktuarforeningen mener bestemmelsen er unødvendig, og at det er tilstrekkelig å ha en maksimalgrense på de årlige innskuddene.

I § 2-2 fjerde ledd står det blant annet at ”institusjonen skal sørge for at også avregnede beløp skal tilordnes som avkastning av alderpensjonskapitalen.” i § 2-2 fjerde ledd. Etter det Aktuarforeningen forstår skal implisitte fondskostnader tilbakeføres pensjonskapitalen. Merknadene kan tolkes til at institusjonen skal dekke opp slike kostnader, noe som ville være urimelig. Aktuarforeningen mener punktet med fordel kan presiseres.

Bestemmelsen § 2-2 femte ledd omhandler avkastning som institusjonen garanterer. Det benyttes begreper som avkastningsrente og oppgitt rentesats. Aktuarforeningen mener det ville være hensiktsmessig å benytte allerede innarbeidede begreper som grunnlagsrente eller garantert rente.

§ 2-5 Pensjonskapitalbevis

Annet ledd åpner for at kunden kan kreve pensjonen utbetalt fra 62 år. Etter Aktuarforeningens syn er bestemmelsen ikke konsistent med § 2-4 første ledd om at pensjonsalderen skal være 67 år eller høyere. Tilsvarende kommentar gjelder kapittel 3 pensjonsforsikringsavtaler.

I tredje ledd er det gitt bestemmelser om at pensjonskapitalen kan benyttes til utbetaling av straks begynnende uførepensjon dersom kunden før pensjonsalder har fått rett til uføreytelser fra folketrygden. Aktuarforeningen stiller spørsmål ved hensiktsmessigheten av denne bestemmelsen, siden midlene da vil gå til et helt annet formål enn opprinnelig tenkt, og kun gjelder sparing akkurat etter 2. kapittel i forslag til lov og ikke i de andre pensjonslovene.

§ 2-6 Bruk av pensjonskapitalbevis

Det bør foretas presiseringer knyttet til hvilkenn lov som skal gjelde etter sammenslåing av pensjonskapitalbevis fra en individuell ordning og et pensjonskapitalbevis utgått fra en ordning etter lov om innskuddspensjon.

Når det gjelder sammenslåing med fripoliser, mener vi dette bør utredes nærmere, se vår kommentar til § 3-10.

§2-8 Kunden dør

Aktuarforeningen støtter mindretallets forslag til disponering av midler ved dødsfall. Begrunnelsen er at kunden bør ha råderett til å bestemme hvem som skal ha rett til pensjonskapitalen ved dødsfall når det er snakk om sparing med individuelle midler.

4. Kommentarer til kapittel 3 Individuelle pensjonsforsikringsavtaler

§3-1 Pensjonsforsikringsavtale

På bakgrunn av § 2-1 første ledd og § 3-1 legger Aktuarforeningen til grunn at lovgiver med pensjonsforsikringsavtale mener en avtale med dødelighetsarv, dvs. at retten til utbetaling av ytelse faller bort ved kundens død. Aktuarforeningen mener at pensjonsforsikringsavtale med fordel kunne vært definert i § 3-1 slik innskuddspensjonsavtale defineres i § 2-1, i stedet for i § 3-3.

Fjerde ledd beskriver at institusjonen skal utstede et såkalt pensjonsbevis ved opphør. I forarbeidene presiseres det at et slikt pensjonsbevis ikke må forveksles med fripoliser fra

ytelsesbaserte pensjonsordninger. I forarbeidene omtales pensjonsbeviset som pensjonskapitalbevis. Videre omtales pensjonsbeviset senere i loven (§5-2) som forsikringsbevis. Aktuarforeningen mener alle de ulike begrepene kan virke forvirrende, og foreslår at man i størst mulig grad forsøker å lande på ett begrep.

§ 3-2 Pensjonsalder

Av annet ledd fremgår at kunden kan ha samme pensjonsalder som i tjenstepensjonsordning, og at ny pensjonsalder skal fastsettes dersom kunde ikke lenger oppfyller vilkårene for den fastsatte pensjonsalder eller opphører å være medlem av tjenstepensjonsordningen. Bestemmelsen innebærer at institusjonen må være løpende oppdatert om kundens arbeidsforhold, noe som etter Aktuarforeningens mening synes urimelig å kreve. Gjeldende praksis for tilsvarende problemstilling for fripoliser innebærer at pensjonsalder ikke endres, men at kunden har rett til utsatt utbetaling. Aktuarforeningen mener en slik løsning vil være mer hensiktsmessig og lettere å gjennomføre i praksis.

§ 3-4 Alderspensjon uten ytelsesgaranti

Aktuarforeningen forutsetter at forsikringsloven gjelder, herunder at eventuell rentegaranti skal betales i henhold til egen tariff.

§ 3-9 Forsikringsteknisk omregning av pensjonsytelser

Første ledd gir regler for omregning. Det heter bl.a.: ” Ved omberegningen kan det tas hensyn til endring i risiko som følge av endret pensjonsalder, utbetalingsperiode eller ytelsen størrelse”. Aktuarforeningen mener denne setningen bør omformuleres til ”Ved omberegningen **skal** det tas hensyn til endring i risiko som følge av endret pensjonsalder, utbetalingsperiode eller ytelsen størrelse”. Dersom pensjonsalder, utbetalingsperiode eller ytelsen endres, vil beregningsgrunnlagene indirekte ivareta endringen i risiko.

For øvrig vil vi gjøre oppmerksom på at en kunde lett kan omgå bestemmelsen ved å foreta en flytting og en samtidig endring. Dette vil skje. Ved flytting vil ikke det selskapet som får endret risikoen kunne foreta en omregning og få avsatt ekstra for endret risiko, siden det er mottakende selskap som evt. kan omregne. Ut fra dette ber Aktuarforeningen departementet om å endre reglene for seleksjonsfradrag i forsikringslovens § 11-14, slik at avgivende selskap kan foreta et risikofradrag ut fra en helsevurdering ved flytting.

§ 3-10 Sammenslåing av fripolise

Bestemmelsen åpner for å slå sammen fripolise utgått fra tjenstepensjonsordning og pensjonsforsikringsavtale. Aktuarforeningen synes det uklart hvilken tariff som skal benyttes ved sammenslåingen, fripolisens eller pensjonsforsikringsavtalens, og kan ikke se at dette fremgår av lovforslaget. Tjenstepensjonsordninger er beregnet på et såkalt helkollektivt beregningsgrunnlag, der ektefelle- og barnpensjon inngår uavhengig av forsikredes faktiske situasjon (gift, ugift, barn). I tariffene kan det videre ligge ulike forutsetninger som for eksempel dødelighet og garantert rente, samt ulike begunstigelser.

Aktuarforeningen synes også lovutkastet er uklart hva angår behandling av ulike dekningskombinasjoner ved sammenslåing. Fripolisen kan for eksempel bestå av alderpensjon, ektefellepensjon, samboerpensjon, barnpensjon og uførepensjon, mens pensjonsforsikringsavtalen består av alderspensjon. Skal alle fripolisedekningene regnes inn i alderpensjonen på pensjonsforsikringsavtalen?

Overordnet dette kommer det faktum at fripolisene selv om de er frittstående forsikringer, har tilknytting til tjenstepensjonsordningene etter lov om foretakspensjon og reglene for

medregning av tidligere rettigheter. Vi kan ikke se at dette forholdet er omtalt i NOU-en, og vi mener dette må utredes nærmere. For ikke å forsinke prosessen med ny lov bør bestemmelsen i første omgang utgå. Dette gjelder også tilsvarende bestemmelser i § 2-6 og § 5-4 i lovforslaget.

5. Kommentarer til kapittel 4 Pensjonsavtale knyttet til tjenstepensjonsordning

§ 4-2 Kapitalforvaltning. Egen pensjonskonto

Aktuarforeningen mener at annen setning med fordel kan presiseres til (endring i kursiv): Er det ikke avtalt at institusjonens vederlag for kapitalforvaltningen *for den individuelle pensjonsavtalen* skal belastes tjenstepensjonsordningen, skal kunden dekke sin forholdsmessige andel av vederlaget til institusjonen.

§ 4-3 Bruk av alderspensjonskapitalen

I tredje ledd fremgår det at kunden kan kreve at livsforsikringsselskapet så vidt mulig samordner utbetalingen av alderpensjon fra ytelsesbasert tjenstepensjonsordning og pensjonskapitalbevis. Aktuarforeningen har forståelse for intensjonen med en slik bestemmelse, men stiller spørsmål ved om dette er en kostnadsbesparende løsning og hvorvidt det er en fornuftig rettighet for kunden. Ulike systemløsninger kan også vanskeliggjøre sammenslåing.

6. Kommentarer til kapittel 5 Særlige regler for individuelle pensjonsavtaler etter forskrift til skatteloven § 6-47

§ 5-1 Virkeområde

I første ledd beskrives IPA-avtaler der kunden 12. mai 2006 hadde plikt til å foreta innbetalinger. Aktuarforeningen er ikke kjent med at det for forsikringsavtaler foreligger plikt til å innbetale premier, og foreslår at dette omformuleres til at kunden hadde avtale om å foreta innbetalinger.

§5-3 Rett til å inngå ny avtale

Bestemmelsen omhandler kundens rett til innbetalinger på ny avtale på gamle vilkår i perioden 31. desember 2006 til 31. desember 2008. Aktuarforeningen etterlyser presisering av hvordan institusjonen skal håndtere midler som er betalt inn til eksisterende IPA-kontrakter etter 31. desember 2006, men der kunden senere har gitt beskjed om at kontrakten skal avbrytes.

§§ 5-4, 5-5, 5-6 om samordning av pensjonsrettigheter og informasjonsplikt

Bestemmelsene regulerer muligheten for å slå sammen rettigheter fra tidligere IPA-avtaler med andre pensjonsrettigheter. Videre omhandler også §§ 3-10, 2-6 og 2-3 i lovutkastet regler for sammenslåing av pensjonsrettigheter. Samlet legges det opp til utstrakt mulighet for sammenslåing.

Aktuarforeningen ser at det for kunden kan være hensiktsmessig å få samlet sine pensjonsrettigheter. Samtidig er det flere problemstillinger knyttet til slik sammenslåing:

- Dekningsomfang: De pensjonsrettigheter man skal slå sammen kan ha ulike dekningskombinasjoner. Etter Aktuarforeningens mening fremgår det ikke klart hvordan disse håndteres ved sammenslåing. Skal for eksempel en avtale med alderspensjon, uførepensjon og etterlattepensjon innregnes i alderpensjon dersom den slås sammen med en avtale med bare alderspensjon?

- Priser: Etter Aktuarforeningens mening fremgår det ikke klart av loven hvilke priser som skal gjelde etter sammenslåing. Det kan her være snakk om for eksempel ulike dødelighetsgrunnlag, garanterte renter og omkostninger som kan ha stor betydning for beregningen av pensjonskapitalen. I § 5-6 fremkommer det at opptjent pensjon skal beregnes etter beregningsgrunnlaget for den nye pensjonsforsikringsavtalen, mens det i §§ 5-4, 3-10 og 2-6 ikke er like klart hvilket beregningsgrunnlag som skal ligge til grunn.
- Utbetaling ved død: Flere av forslagene om sammenslåing i lovutkastet vil medføre at reglene for utbetaling av pensjonskapitalen ved død endres. Aktuarforeningen stiller spørsmål ved om det dette er tilstrekkelig gjennomtenkt. Eksempelvis vil et pensjonskapitalbevis fra tidligere IPA som slås sammen med en fripolise medføre at pensjonskapital ikke lenger vil tilfalle navngitte begunstigede, men forsikringskollektivet.
- Overskuddsregimer: Enkelte av forslagene til sammenslåing vil bety at midler flyttes mellom overskuddsregimer. Aktuarforeningen stiller spørsmål ved om dette er tilstrekkelig gjennomtenkt og hvorvidt dette kan være til ulempe for kunde eller selskap.
- Informasjonsbehov: Aktuarforeningen vil påpeke at informasjonsbehovet overfor kundene vil være svært omfattende hvis sammenslåing pensjonsrettigheter tillates slik lovutkastet foreslår.
- Administrasjonskostnader: Til tross for muligheter for sammenslåing vil selskapene kunne få atskillig større administrasjonskostnader som følge av oppdelingen av IPA-midler og nye midler i inntil tre deler. Videre vil det være kostnader forbundet med sammenslåing av avtaler og samordning av utbetalinger. Det kan derfor stilles spørsmål til om forslagene vil være kostnadsbesparende. Se også vår kommentar til § 3-10 om at sammenslåing med fripoliser må utredes nærmere før reglen vedtas.

For øvrig mener Aktuarforeningen at ordet samordning med fordel kan byttes ut med sammenslåing som benyttes andre steder i lovutkastet.

Med vennlig hilsen
Den Norske Aktuarforening

Gunnar Kvan
formann

Den Norske Aktuarforening er en frittstående, uavhengig profesjonsforening som er åpen for alle som har aktuarutdannelse eller tilsvarende kvalifikasjoner. Foreningens formål er å fremme utøvelsen av aktuarfaget og medlemmenes felles interesser. Ved siste årsskifte hadde foreningen 258 medlemmer. Praktisk talt alle aktuarer som arbeider med forsikringsfaglige spørsmål, er medlemmer av foreningen.